

Beszédes Kálmán digitalizált hagyatéka az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltárban

Rajzok, kéziratok és megjelent írások

Beszédes Kálmán korábban neves festő, rajzoló volt, sokat tett a rodostói magyar emlékek megmentéséért, sokat utazott, és élményeiről, tapasztalatairól beszámolt a különböző magyarországi napilapokban. Tanulmányomban először Beszédes Kálmán életéről írok, majd kiemelem a tanulmányához kapcsolódó utazásait és a Törökországban eltöltött éveit. Ezt követően ismertetem a hagyatékanak sorsát, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltárba kerülését, a főként kéziratos anyag szerkezetét, feltárási munkálatait és elektronikus úton való elérését.

Beszédes Kálmán élete és tanulmányai

Beszédes Kálmán 1839. augusztus 4-én született Dunaföldváron, Tolna megyében. Születésének megyéje a 21. században is számon tartja a festőt, a Tolnai Népújságban még 2012-ben is megemlékeztek¹ az egyik Fővárosi Lapokban megjelent cikkéről. Édesapja Beszédes József volt, híres vízépítő mérnök, aki elsőként vetette fel az Al-Duna szabályozásának gondolatát 1830-ban² Széchenyi Istvánnak. Beszédes Kálmán életéről igen keveset találunk életrajzi lexikonokban, így sok részlet csak a napilapokban megjelent írások alapján tudható, ezért viszonylag sokat fogok ezekre hivatkozni, igyekezve kritikával kezelni a forrásokat, mert nem mindig pontosak. Festészeti tanulmányait a Magyar életrajzi lexikon szerint³ Pesten, Bécsben és ösztöndíjasként Olaszországban végezte. Pesten az Első Magyar Festészeti Akadémián tanult, ahová 16 évesen, 1855-ben kérte a felvételét⁴, majd már 1856-ban kitűnt a tehetségével: másod-

¹ Hajdan. = Tolnai Népújság, 23. évf. 2012. 70. sz. (március 23.) 14. p.

² P. Károlyi Zsigmond: Beszédes József. <http://tudosnaptar.kfki.hu/b/e/beszedes/beszedes-pant.html> (2017. szeptember 28.)

³ Beszédes Kálmán. = Magyar életrajzi lexikon, 1000–1990. Főszerk. Kenyeres Ágnes. Budapest, Arcanum. 2001. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC00523/01720.htm> (2017. szeptember 28.)

⁴ A-I A Magyar Országos Levéltárban őrzött iratokról készült regeszták: A-I-5 Az Első Magyar Festészeti Akadémiát Gyámolító Társulat iratai 144. cédula. http://regesta.mi.btk.mta.hu/A-I%20A%20Magyar%20Orsz%C3%A1gos%20Lev%C3%A9lt%C3%A1rban%20%C5%91rz%C3%B6tt%20iratokr%C3%B3l%20k%C3%A9sz%C3%BClt%20regeszt%C3%A1k/A-I-05%20Els%C5%91%20Magyar%20Fest%C3%A9szeti%20Akad%C3%A9mi%C3%A1t%20Gy%C3%A1mol%C3%ADt%C3%B3%20T%C3%A1rsulat%20iratai/slides/regeszt-112309-A-I-5_%C3%A9vn%C3%A9lk%C3%BCl_0145r.jpg (2017. szeptember 28.)

fokú díjat nyert⁵ az akadémiától egy kőrajz másolataért⁶. Több vele kapcsolatos dokumentumot nem találtam a festészeti akadémia iratairól készült regeszták között. A Bécsi Képzőművészeti Akadémiára 1857 januárjában iratkozott be⁷, tehát az Első Magyar Festészeti Akadémián már nem tanult tovább. Egészen 1861-ig, egy év megszakítással volt az akadémia festészeti osztályának tanulója, majd 36 éves korában, 1876-ban újra visszatért az intézménybe és 1877-ig a tájképfestészeti szakosztályon, Lichtenfels tanítványaként tartózkodott ott (l. Fleischer 1935). 1877-ben a Fővárosi Lapokban⁸ írt egy cikket a képzőművészeti akadémiáról, amelyben részletesen bemutatja az intézmény történetét, az épület megújítását, a tanulmányok módját, és megemlíti a tanárokat, akik a szakmájukban is elismert kiválóságok voltak. A tanulóveiről nem ír, viszont a részletes leírásából kitűnik, hogy nagyon jól ismeri az épületet és az ottani oktatási feltételeket is. Az olaszországi tanulmányairól nem sokat tudunk. Egy írása szerint 1866-ban⁹ és egy rajza alapján 1869-ben is járt Velencében (G691/XVI. 1. kép), ezenkívül egy napilapi jelentés¹⁰ szerint Rómában is tartózkodott, és a követségi palotában kapott helyet a műterme felállításához. Nem tudni, hogy ez kötődik-e az ösztöndíjas tanulóéveihez vagy nem. Más forrásból megtudható, hogy 1862-ben a müncheni Képzőművészeti Akadémiára is járt¹¹.

A különböző országokban végzett tanulmányaiból is kiderül, hogy Beszédes Kálmán nagyon sokat utazott, volt alkalmja megismerkedni a festészet akkori tanáraival és fejleszteni képességeit, amit fel is használt tájképek és arcképek festésére is. A Magyar életrajzi lexikon a következő portréit sorolja fel: „Széchenyi István képmása; Klapka György, 1879; Ghazi Ozman basa, a plevnai hős; Szilágyi Dániel arcképe, MTA” (l. főszerk. Kenyeres Ágnes 2001.). Ezeknek a mai őrzési helyéről sajnos semmit sem tudunk. Magyarországi tartózkodása

⁵ Napihírek és események, Budapest, szeptember 3. = Budapesti Hírlap, 1856. 204. sz. [3]. p.

⁶ A-I A Magyar Országos Levéltárban őrzött iratokról készült regeszták: A-I-5 Az Első Magyar Festészeti Akadémiát Gyámolító Társulat iratai 77. cédula http://regesta.mi.btk.mta.hu/A-I-5%20A%20Magyar%20Orsz%C3%A1gos%20Lev%C3%A9lt%C3%A1rban%20%C5%91r%C3%B6tt%20iratokr%C3%B3l%20k%C3%A9sz%C3%B9lt%20regeszt%C3%A1k/A-I-05%20Els%C5%91%20Magyar%20Fest%C3%A9szeti%20Akad%C3%A9mi%C3%A1t%20Gy%C3%A1mol%C3%ADt%C3%B3%20T%C3%A1rsulat%20iratai/slides/regesza-112175-A-I-5_%C3%A9vn%C3%A9lk%C3%BC1_00078r.jpg (2017. szeptember 28.)

⁷ Fleischer Gyula: Magyarok a bécsi Képzőművészeti Akadémián. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 1935. 108 p.

⁸ Beszédes Kálmán: A bécsi képzőművészeti akadémia. = Fővárosi Lapok, 14. évf. 1877. 102. sz. 498–499. p.

⁹ Beszédes Kálmán: Victor Emanuel bevonulása. = Pesti Napló, 17 évf. 1866. november 16. [3]. p.

¹⁰ Különfélék, Pest, jan. 22. = Pesti Napló, 20. évf. 1869. 5533. sz.

¹¹ Somogyi Miklós: Magyarok a müncheni képzőművészeti akadémián. = Művészet, 11. évf. 1912. 5. sz. 178–188. p.

során az 1870-es években Esztergomban élt¹², a város a saját művészei közt tartja számon. Ebben az időben oktathatott festészetet is a településen, egy, az Esztergom és Vidéke című újságba írt, szerkesztőséghez szóló levélből¹³ ez derül ki. Esztergom városának is készített festményt Beszédes Kálmán: 1875-ben leplezték le Forgách Ágost főispánt ábrázoló térképét a megyeszékházban¹⁴, amely valószínűleg 1918-ban pusztult el, amikor egy tengerészekből álló csoport megsemmisítette¹⁵ a megyeház nagytermében levő képtárat.

Beszédes Kálmán Törökországban

Tanulmányainak utolsó ismert dátuma 1877, ezután nem sokkal, 1878-tól kezdve Törökországban élt, ahová gróf Széchenyi Ödön kérésére érkezett, és szerepet vállalt a konstantinápolyi tűzoltóság megszervezésében: a tűzoltás elméletét tanította a török katonai akadémián (l. főszerk. Kenyeres Ágnes 2001.). Barátja, gróf Széchenyi Ödön a korszerű tűzoltóság felállításával egyike volt azoknak a magyaroknak, akik a 19. század közepén részt vettek a török gazdaság és infrastruktúra modernizálásában.¹⁶ Beszédes Kálmán Konstantinápolyban is festett, rajzolt, vázlatokat készített, és bejárta a Rákóczi-emigráció legfontosabb városát, Rodostót. Az ottani pusztuló állapotokat látva célja volt, hogy minél pontosabban megörökítse a még fennmaradt emlékeket, házakat, feliratokat, ehhez számos rajzot készített ottjártakor 1891–1892-ben. Szemléletesen kifejezi érzéseit a munkájáról a Magyar Történelmi Társulathoz írt nyílt levelében: „Sokszor mélyáztam bús érzéssel a komor, roskadozó fejedelmi lak és a többi emlékezetes helyek képén. Lerajzolgattam azokat pontosan, minden oldalról, szorgalmasan, néha sietve, mert olykor úgy tűntek föl előttem, mintha oly sok idő viharai után csak azért állanának még roskadozó lábaikon, mintha még engemet vártak volna, a magyar képviselőt, a ki vékony papírja és rajzójával megóvják őket a teljes enyészettől”¹⁷. Részben Beszédes Kálmán szorgalmazására sikerült restauráltatni Rodostóban a Rákóczi-kápolnát, valamint még néhány másik épületet is 1892-ben a Magyar Történelmi Társulat közreműködésével.¹⁸ A kápolna

¹² Anonymus: Művészek Esztergomban. = Esztergom és Vidéke, 46. évf. 1924. 78. sz. 1. p.

¹³ Stiriából III. Aussee, június 24. (levél a szerkesztőségnek). = Esztergom és Vidéke, 18. évf. 1896. 52. sz. 1–2. p.

¹⁴ Vidéki hírek. = Fővárosi Lapok, 12. évf. 1875. 199. sz. 892. p.

¹⁵ Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék multja és jelene. Sajtó alá rend. Szalay Béla és Vajjas Lajos. Budapest, Magyar Vármegyék és Városok Múltja és Jelene kiadóhivatala. 1938. 936. p.

¹⁶ Fodor Pál – Ivanics Mária – Sudár Balázs: A magyarok oszmán és török szemmel. = Magyar Tudomány, 172. évf. 2011. 4. sz. 416–424. p.

¹⁷ Szádeczky Lajos: Bujdosó kuruczok emlékei Törökországban. = Századok, 38. évf. 1904. 1. sz. 595–636. p.

¹⁸ Rákóczi-emlékek Rodostóban. = Századok, 26. évf. 1892. 775–777. p.

mennyezetének a helyrehozatalát maga a festő végezte önkéntesként.¹⁹ Az idő vasfoga így is meghagyta a nyomát az emlékeken, mert van olyan része a rodostói emlékhelyeknek, amely azóta már csak Beszédes Kálmán által megörökített rajzokon nézhető meg. Már 1895-ben is különlegesen érdekes alkalom volt a Magyar Történelmi Társulat ülésén, amikor Thaly Kálmán bemutatta²⁰ Beszédes Kálmán rajzait, melyek olyan részeket is ábrázoltak, amelyek az 1895 körüli földrengésben megrongálódtak Rodostóban.

Beszédes Kálmán elkezdett írni egy könyvet is a rodostói tapasztalatairól és a Rákóczi-emlékekről, a törökországi világról, amelyhez rajzokat is válogatott a saját műveiből. A kéziratban szerepel a tervezett cím is (a központozást meghagyva): „Tizenöt 15 (sic) év Keleten 1878-1893: Konstantinápoly. – Szmirna. – Kairó. – Alexandria. – Athéne. – Szira – sat.: Keletisme tanulmányok. – Tár-cacikkek a Levantéból. – Korrajzi feljegyzések.”. A címben a tizenöt szóban a „tizen” elkülönül az „öt” tagtól, tehát az írás kezdetén nyitva hagyta az intervallumot és utólag írta oda az „öt” zárást. Sajnos ez a vállalkozása befejezetlenül, kéziratosan maradt ránk, mivel 1893-ban, a kötet szerkesztése közben váratlanul elhunyt. Hagyatékát a Magyar Történelmi Társulat vásárolta meg 600 Ft-ért az örökösöktől 1895-ben²¹, majd Szilágyi Sándor közbenjárásával került az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár elődintézményébe, aki a társulat titkára volt és egyben akkoriban a könyvtár főigazgatója is. A hagyatékot jelenleg a könyvtár két savmentes kartondobozban őrzi. Az odakerüléskor egy faládjában hozták.

Beszédes Kálmán hagyatéka az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltárban

Beszédes Kálmán hagyatékával elsőként és eddig egyedülként Hóvári János történész, turkológus, diplomata foglalkozott behatóbban: egy könyve²², majd összefoglalóbb jelleggel, néhány pontosítással egy tanulmánya²³ jelent meg róla. A fent említett könyv több kiadásban is napvilágot látott, a legutolsó a 2012-es dátumú harmadik, javított kiadás²⁴, amely megtévesztően megtartotta az első kiadás ISBN-számát és az új kiadás volta csak a kötet verzőjából derül ki.

¹⁹ Napihirek: A rodostoi Rákóczy-emlék restaurálása. = Budapesti Hírlap, 12. évf. 1892. 144. sz. 6. p.

²⁰ Rákóczi korából, 1895. = Fővárosi Lapok, 32. évf. 1895. 333. sz. 31–51. p.

²¹ A M. T. Társ. 1895. decz. 5-ki r. vál. ülés jegyzőkönyve (114. pont). = Századok IV. Hivatalos értesítő. 1895.

²² Hóvári János: Rodostói emlékek és tanulságok. Beszédes Kálmán, Rodostó magyar képviselője. Budapest, Magyar-Török Baráti Társaság. 2009. 166. p.

²³ Hóvári János: Beszédes Kálmán, a rodostói magyar emlékek kutatója. = Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára. Szerk. Geccsényi Lajos, Izsák Lajos. Budapest, ELTE Eötvös K., MTA Társadalomkut. Kp. 2011. 109–116. p.

²⁴ Hóvári János: Rodostói emlékek és tanulságok. Beszédes Kálmán, Rodostó magyar képviselője. Budapest, Magyar-Török Baráti Társaság. 2012. 166. p.

A hagyaték, amely a G91-es raktári jelzeten található meg, teljes egészében feldolgozásra került az integrált könyvtári rendszerben 2016-ban, majd 2017 elején szinte az egész tartalma digitalizált változatban nyilvánossá lett téve az ELTE Digitális Intézményi Tudástárban (EDIT). Egy kétkötetes dokumentum hiányzik a rajzok közül, a G691a/1-2 jelzet alatt található rajznoteszek, amelyek a „Kelet című munkához rajzok” címet viselik a noteszek gumis záródású kötésén. A két kötetben összesen 40 rajz található, sok lap üresen maradt. A könyvtervezet kézírásos adatai alapján a szerző száz illusztráló rajzot tervezett a tanulmányaihoz csatolni, mivel a kéziratköteg (G691/XVIIa) első oldalán ez áll, a száz szó a kipontozott részhez ceruzával beírva ugyanattól a kéztől: „Írta s a szöveghez csatolt ...száz... vázlatot természet után rajzolta Beszédes Kálmán akadémiai festész”. Eszerint a festőt korai halála megakadályozta abban, hogy végezzen a rajzok kiválogatásával vagy elkészítésével.

A digitalizált gyűjteményben való eligazodáshoz a legjobb kiindulási alap az Egyetemi Könyvtári Szolgálat portálján a Keresés, kutatás – Érdekességek és ritkaságok menüben található Beszédes Kálmán hagyatékának digitalizált változata az ELTE repozitóriumában című²⁵ írás, amelyben részletesen, raktári jelzetenként be van mutatva az egész anyag a digitális másolatokra és az elektronikus katalógusra mutató linkekkel. Egyes esetekben a szolgáltatási képfelbontás miatt nem mindig olvasható a kézírás, ilyenkor a könyvtár Közönségszolgálati Osztályán lehet kérni a nagyobb felbontású változatot. A könyvtár elektronikus katalógusában (opac.elte.hu) való kereséskor, ha a bármely keresőfeltételt beállítva a keresőmezőbe azt írjuk be, hogy Beszédes Kálmán hagyatéka, megkapjuk az összes rekordot, amely ezt a gyűjteményt írja le.

A következőkben ismertetem a hagyaték szerkezetét, minden résznél hivatkozva Hóvári János könyvének arra a helyére, amelyben leírja az adott egységet:

- Noteszek (G691/I-V): öt darab notesz, négy Törökországban készült, egy pedig még a Konstantinápolyba való megérkezése előtt, Bécsben íródott (l. Hóvári 2012. pp. 72–75.).
- Vegyes rajzok, oszmán-török nyelvű könyv, rodostói rajzok, gyászjelentés (G691/VI–XVI): ebben a részben található a már említett könyvtervezethez készült illusztráció-köteteken kívül az összes többi rajza, vázlata Beszédes Kálmánnak (l. Hóvári 2012 p. 65–69.). A rodostói rajzok című mappában (G691/XII) levő 72 rajzot teljes egészében publikálta Hóvári János a könyvében (l. Hóvári 2012 p. 65–67. és 79–152.). Ezenkívül megtaláljuk eredetiben az 1877-es magyarországi török látogatásról ki-

²⁵ Beszédes Kálmán hagyatékának digitalizált változata az ELTE repozitóriumában. <https://konyvtar.elte.hu/hu/kezbe-veheti/beszedes-kalman-hagyatekanak-digitalizalt-valtozata-az-elte-repozitoriumaban> (2017. szeptember 28.)

adott *Çok Yaşa* című²⁶ könyvet (G691/VI), amely 2001-ben megjelent kétnyelvű változatban is.²⁷ A rodostói rajzok mellett megtekinthetünk vázlatokat, akvarelleket Beszédes Kálmán utazásairól is: például a görög Szíros szigetéről (G691/XIV. 2. kép) (ahol egyébként Rákóczi Ferenc is megfordult a bujdosótársaival Törökországba érkezése előtt²⁸), itt található a már említett, Velencében készült rajz is (G691/XVI. 1. kép). Tóth Ferenc idézett cikkében (l. Tóth Ferenc 2017) megfigyelhetjük Beszédes Kálmán utóéletét: illusztrációként az ő rodostói rajzai közül választott ki egyet a tanulmány írója. Érdekes, hogy a festő megőrzött egy általa rajzolt képből készült fametszetet Hobart pasa angliai admirális gyászjelentésével (G691/XV) (l. Hóvári 2012. p. 69.) több példányban is. A sokszorosításra a Fővárosi Lapok egy híradásában találunk magyarázatot: Beszédes Kálmán azért készítette el a fametszetet Nicolaides pérai metszővel, hogy meghonosítsa a fametszés eljárását Konstantinápolyban. A vállalkozás, úgy tűnik, sikeres volt, mivel olcsón terjesztették a képeket és azok „kapósak” is voltak.²⁹

- Beszédes Kálmán könyvtervezetének kézírata, tanulmányok, levelezés, levéltervezetek, jegyzetek (G691/XVII a–k): e jelzetek alatt található a festő már említett kézírata a tervezett könyvéhez (l. Hóvári 2012. p. 69–72), valamint egyéb írárok és jegyzetek is. A levelezés részében (G691/XVII i) olvashatók Szilágyi Sándor Beszédes Kálmánhoz írt levelei is (l. Hóvári 2012. p. 75–77.)
- Beszédes Kálmán újságokban megjelent saját írásai (G691/XVII/I–IV.): Beszédes Kálmán szorgalmasan összegyűjtötte a magyar napilapokban és egyéb folyóiratokban megjelent hosszabb-rövidebb írásait, ezeket tartalmazza a fenti jelzet alatti négy dosszié. A mappákban nagyrészt újságonként rendezve találjuk a cikkeket: az első háromban a Fővárosi Lapokban 1878–1890 között megjelent írásait, a negyedikben pedig szintén a Fővárosi Lapokban és egyéb periodikumokban napvilágot látott publikációit az 1884–1890 közötti évekből (például Pesti Napló, Vasárnapi Újság). A könyvtári katalógus tételeiben fel vannak sorolva, hogy pontosan melyik évfolyamban, számban és milyen oldalszámokon jelentek meg a közlemények, továbbá ahol lehetett, az újságok digitalizált változatára mutató linkek is fel lettek tüntetve, így a megjelenési adatok alapján könnyen visz-

²⁶ Erődi Béla 1846–1936: *Csok Jasa = Çok Yaşa*. [Isztambul]. [1879?]. [41] fol.

²⁷ Erődi Béla: *A török küldöttség látogatásának emlékkönyve = Çok Yaşa! Türk heyetinin ziyareti'inden hatıra* [török nyelvre fordította Yılmaz Gülen; az utószót írta Knapp Éva]. Budapest, Akadémiai Kiadó, Magyar–Török Baráti Társaság. 2001. 131 p.

²⁸ Tóth Ferenc: „*Ex Turcia nulla redemptio*”. 1717 – II. Rákóczi Ferenc fejedelem török földre lép. = *Magyar Tudomány*, 178. évf. 2017. 9. sz. 1144–1154. p.

²⁹ *Külföld: A fametszés...* = *Fővárosi Lapok*, 23. évf. 1886. 212. sz. 1546. p.

szakereshető elektronikus formában az írás. Beszédes Kálmán a legtöbb cikket a Fővárosi Lapokban jelentette meg, amely elérhető digitalizált formában az Arcanum Digitális Tudománytár (adtplus.arcanum.hu) oldalán.

A hagyatékban rejlő kutatási lehetőségek

Hóvári János a törökországi Rákóczi-emigráció kontextusába illesztve ismertette Beszédes Kálmán hagyatékát. Könyvének körülbelül a harmada szól a Rákóczi korabeli Rodostóról, kevesebb, mint harmada Beszédes Kálmán hagyatékáról, és több, mint harmada Beszédes Kálmán rodostói képeinek publikálása. A szerző kétségtelen érdeme, hogy feltárta a méltatlanul elfeledett festő hagyatékának tartalmát, ami nagy segítséget nyújt a téma új kutatóinak. Viszont Beszédes Kálmán munkássága, életműve részletességgel még nincs feltárva, a kétdoboznyi írás és rajz, akvarell nincs tüzetesen megvizsgálva, pedig a témakör kutatói számára szolgálhat eddig nem ismert részletekkel. A kéziratos maradt könyvtervezet pontos utasításokat tartalmaz, hogy melyik megírt tanulmányt hová szánta Beszédes Kálmán, a digitális bölcsészet eszköztára segítségével lehetőség lenne például egy utólagos elektronikus rekonstrukcióra, kiadásra. A rajzait, akvarelljeit tekintve csak az a 72 lett publikálva egyelőre, amelyek Hóvári János könyvében jelentek meg (l. Hóvári 2009 és 2012). Ezenkívül összesen körülbelül 200 kiadatlan kép található meg a hagyatékban, amelyek a jövőbeli kutatójukra várnak. A legtöbb rajzon szerepel a dátum és az, hogy mi az ábrázolt helyszín, így ezeket feldolgozva rekonstruálni lehetne a festő utazásait. Beszédes Kálmán újságokban publikált és az általa összegyűjtött közleményeinek száma 103. E cikkek és a kéziratos tanulmányai alapján összeállhatna egy kép a 19. század végi Közel-Keletről, ezen belül kiemelten Törökországról és Konstantinápolyról, amely gazdagíthatná a kultúrtörténeti és történelmi ismereteinket. Reményeink szerint a hagyaték digitalizált változatának elérhetősége segíteni fogja a kutatók és az érdeklődők hozzáférését Beszédes Kálmán életművéhez és támogatja a lehetséges jövőbeli feltáró munkákat is.

Elektronikus források

- [Anonymus]: Művészek Esztergomban. = Esztergom és Vidéke, 46. évf. 1924. 78. sz. 1. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Esztergom_es_Videke_1924/?pg=244&layout=s&query=besz%C3%A9des%20k%C3%A1lm%C3%A1n (2017. szeptember 28.)
- Beszédes Kálmán: A bécsi képzőművészeti akadémia. = Fővárosi Lapok, 14. évf. 1877. 102. sz. 498–499. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/FovarosLapok_1877_05/?query=%22A%20b%C3%A9csi%20k%C3%A9pz%C5%91m%C5%B1v%C3%A9szeti%20akad%C3%A9mia%22&pg=17&layout=s (2017. szeptember 28.)

- Beszédes Kálmán: Victor Emanuel bevonulása. = Pesti Napló, 17 évf. 1866. november 16. [3]. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PestiNaplo_1866_11/?query=victor%20emanuel%20bevonul%C3%A1sa&pg=50&layout=s (2017. november 6.)
- Fleischer Gyula: Magyarok a bécsi Képzőművészeti Akadémián. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 1935. 108 p. <http://real-eod.mtak.hu/4190> (2017. szeptember 28.)
- Fodor Pál – Ivanics Mária – Sudár Balázs: A magyarok oszmán és török szemmel. = Magyar Tudomány, 172. évf. 2011. 4. sz. 416–424. p. http://epa.oszk.hu/00600/00691/00088/pdf/mtud_2011_04_0416-0424.pdf (2017. szeptember 28.)
- Hajdan. = Tolnai Népújság, 23. évf. 2012. 70. sz. (március 23) 14. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/TolnaMegyeiNepujsg_2012_03/?pg=349&layout=s&query=besz%C3%A9des%20k%C3%A1lm%C3%A1n (2017. szeptember 28.)
- Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene. Sajtó alá rend. Szalay Béla és Vajas Lajos. Budapest, Magyar Vármegyék és Városok Múltja és Jelene kiadóhivatala. 1938. 936. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/EsztergomKonyvek_115/?pg=160&layout=s&query=terror (2017. szeptember 28.)
- Külföld: A fametszés... = Fővárosi Lapok, 23. évf. 1886. 212. sz. 1546. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/FovarosiLapok_1886_08/?query=Hobart%20pasa%20temet%C3%A9s%C3%A9re%20is%20e%20tengernagyr%C3%B3l%20arck%C3%A9pet&pg=11&layout=s (2017. szeptember 28.)
- Különfélék, Pest, jan. 22. = Pesti Napló, 20. évf. 1869. 5533. sz. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PestiNaplo_1869_01/?query=%22jelenleg%20R%C3%B3l%20tart%C3%B3zkodik%22&pg=78&layout=s (2017. november 6.)
- A M. T. Társ. 1895. decz. 5-ki r. vál. ülés jegyzőkönyve (114. pont). = Századok IV. Hivatalos értesítő. 1895. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Szazadok_1895/?query=v%C3%A1lasztm%C3%A1ny%20Gyulai%20P%C3%A1l%20Barnak%20kegyes%20adom%C3%A1ny%C3%A1l%C3%A9rt&pg=980&layout=s (2017. november 8.)
- Napihírek és események, Budapest, szeptember 3. = Budapesti Hírlap, 1856. 204. sz. [3]. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/BudapestiHirlap_1856_09/?pg=8&layout=s&query=besz%C3%A9des%20k%C3%A1lm%C3%A1n (2017. szeptember 28.)
- Napihírek: A rodostoi Rákóczy-émlék restaurálása. = Budapesti Hírlap, 12. évf. 1892. 144. sz. 6. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/BudapestiHirlap_1892_06/?pg=431&layout=s (2017. szeptember 28.)
- Rákóczi korából, 1895. = Fővárosi Lapok, 32. évf. 1895. 333. sz. 31–51. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/FovarosiLapok_1895_12/?query=%22R%C3%A1k%C3%B3czy%20kor%C3%A1b%C3%B3l%22&pg=38&layout=s (2017. november 8.)
- Rákóczi-émlékek Rodostóban. = Századok, 26. évf. 1892. 775–777. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Szazadok_1892/?pg=776&layout=s (2017. szeptember 28.)
- Somogyi Miklós: Magyarok a müncheni képzőművészeti akadémián. = Művészet, 11. évf. 1912. 5. sz. 178–188. p. <http://epa.oszk.hu/00000/00009/00073/178-188-akademia.htm> (2017. szeptember 28.)

- Stiriából III. Aussee, június 24. (levél a szerkesztőségnek). = Esztergom és Vidéke, 18. évf. 1896. 52. sz. 1–2. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Esztergom_es_Videke_1896/?query=Stiri%C3%A1b%C3%B3l&pg=259&layout=s (2017. szeptember 28.)
- Szádeczky Lajos: Bujdosó kuruczok emlékei Törökországban. = Századok, 38. évf. 1904. 1. sz. 595–636. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Szazadok_1904/?pg=636&layout=s (2017. szeptember 28.)
- Vidéki hírek. = Fővárosi Lapok, 12. évf. 1875. 199. sz. 892. p. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/FovarosiLapok_1875_09/?query=%22Forg%C3%A1ch%20%C3%81goston%20f%C5%91isp%C3%A1n%22&pg=3&layout=s (2017. szeptember 28.)

Rezümé

Beszédes Kálmán neves festő, rajzoló volt a 19. században, sokat tett a rodostói magyar emlékek megmentéséért, sokat utazott, és élményeiről, tapasztalatairól beszámolt a különböző magyarországi napilapokban. Korai halála után a hagyatékát Budapestre szállították, és a Törökországból ránk maradt életművét az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Egyetemi Könyvtár és Levéltár őrzi a G691-es jelzet alatt. Dolgozatomban ismertetem, amit a festő életéről tudunk, kiemelve a tanulmányait, mivel az életrajzi lexikonokban nem térnek ki rá részletesen, majd szólok a törökországi tartózkodásáról, és bemutatom az integrált könyvtári rendszerben feldolgozott hagyatékát is. A ránk maradt művei közt háromféle dokumentumot találunk: művészeti alkotásokat, kéziratokat és a saját összegyűjtött cikkeit. Az újságokban megjelent írások és egy kétkötetes rajznotesz kivételével a hagyaték teljes egészében elérhető digitalizált formában az ELTE intézményi repozitóriumában, a megtekintés módjáról is szólok. A tanulmány végén röviden ismertetem a Beszédes Kálmán hagyatékában rejlő kutatási lehetőségeket.

The digitized legacy of Kálmán Beszédes at the University Library and Archives, Eötvös Loránd University

Drawings, manuscripts and publications

Kálmán Beszédes was a famous painter and drawer in the 19th century. He travelled a lot in the Middle East, and spent 15 years in Turkey where he made great efforts to restore the Hungarian memories in Tekirdağ. He was writing a lot about his journeys and experiences for Hungarian newspapers. After his early death, his legacy was transported to Budapest from Turkey and now it is held at the University Library and Archives of the Eötvös Loránd University under the call number G691. I will write about his life, highlighting his studies, because in the biographies there is not much information about that part of his life. I present his stay in Turkey, and demonstrate his legacy catalogued in the integrated library system. There are three main categories of documents in his legacy: art works, manuscripts and his own articles from the contemporary Hungarian newspa-

pers. Beside these articles and a two-volume notebook with drawings, the whole legacy is available in digitalized format in the institutional repository of the Eötvös Loránd University. I will also present the access to the digitalized materials. Finally, I will write about how the researchers can possibly examine deeper his works, because there are still unexplored areas in his legacy.

MÁTYÁS MELINDA
informatikus könyvtáros
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár
ORCID: 0000-0003-0321-1658